

Juha Niemelä

Amerikansuomalainen musiikkiperinne

**Artikkeli liittyy kirjoittajan amerikansuomalaista
musiikkia käsittelevään tutkimukseen.**

Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet

Turku - Åbo 2003

<http://www.migrationinstitute.fi>

Amerikansuomalainen musiikkiperinne

Yhteiskunnan sosiaalinen ja historiallinen kehitys heijastuvat kulttuurin eri muodoissa. Eräs tällainen alue on musiikkikulttuuri. Laulut ovat lähes aina toimineet enemmän tai vähemmän suorina kanavina, kun henkilöt ovat halunneet kuvata omia tai yhteisönsä kokemuksia ja tuntemuksia. Laulujen sanat ovat siis hyvä lähtökohta, kun tutkitaan suomalaista kulttuuri-identiteettiä Pohjois-Amerikassa eri aikoina.

Aluksi on hyvä muistaa, että suomalaiset olivat viime vuosisadalla tottuneet ilmaisemaan jokapäiväistä elämäänsä lauluissaan. Laulut toimivat aikansa mediana, samalla tavoin kuin me nyt olemme tottuneet lehdistöön, radioon ja televisioon. Kansakunnan yläluokan piirissä pidettiin kansan parissa syntyviä lauluja alempiarvoisina hengentuotteina, joilla ei ollut mitään yhtymäkohtaa kansallisromanttisiin ihanteisiin, jotka korostivat sitä että suomalaisillakin oli sankarillinen historiansa. Elias Lönnrotin kokoama "Kalevala" oli näille henkilöille avainasemassa.

Mutta yhteiskunnassa tapahtui monella tasolla muutoksia. Teollistuminen vaikutti yhä enemmän elämään. Rekilaulut kertovat paljon asenteiden muuttumisesta. Nuoret kاپinoivat vallinneita oloja ja vanhempiensa holhousta vastaan. He halusivat vapautensa tässä ja nyt. Uudet työmahdollisuudet metsä-, rautatie- ja kanavatyömailla antoivat mahdollisuuden itsenäistymiseen. Samoin teki myös siirtolaisuus Amerikkaan.

*Amerikkaan, Amerikkaan
minä menen kohta
kun Ameriikan kaupungit
ne hopialta hohtaa. (Ala-Könni)*

Satoja tuhansia siirtolaisia

Suomesta Amerikkaan lähti vuosien 1870-1930 välisenä aikana noin 380 000 henkilöä (Korkiasaari 1989). Tärkeimpiä siirtolaisuuden syitä olivat voimakas väkiluvun kasvu, talouselämän nopea rakennemuutos ja näiden kahden tekijän aiheuttamat toimeentulo-ongelmat sekä poliittiset olot; varsinkin Venäjän taholta koettu uhka (ennen Suomen itsenäistymistä).

Suurin osa lähtijöistä oli kotoisin maaseudulta ja yli puolet Pohjanmaalta. Aluksi noin kaksikolmasosaa siirtolaisista oli miehiä, mutta myöhemmin naisten osuus kasvoi ollen noin puolet lahteneistä. Perhesiirtolaisuus painottui 1880-lukuun.

Monesti matkareitti oli laivalla Hangosta Hulliin ja sieltä edelleen junalla Englannin halki Liverpooliin. Sieltä valtamerialukset kuljettivat matkustajansa New Yorkin Ellis-saarelle, joka oli siirtolaisten vastaanottopaikka. Eniten suomalaisia sijoittui New Yorkin, Massachusettsin, Michiganin, Minnesotan ja Washingtonin osavaltioihin (U.S. Census 1930).

Suomalaissiirtolaiset olivat muiden Euroopasta tulleiden lailla työskentelemässä hyvin monenlaisissa ammateissa. Alkuvaiheessa suurimpina työllistäjinä olivat metsä- ja kaivosteollisuus. Kaivostyö oli raskasta ja vaarallista. Onnettomuuksien lisäksi kaivosmie-

hiä uhkasivat keuhkosairaudet. Metsätyö taas eristi osaksi vuotta työläisensä muusta yhteiskunnasta, koska laajat hakkuualueet saattoivat sijaita kaukana varsinaisesta asutuksesta. Yleensä metsien miehet kuluttivat kesällä kaupungeissa ansaitsemiaan palkkoja ja palasivat jälleen syksyllä työmaalle. Suomalaisia hakeutui myös maanviljelijöiksi. Naisille oli työtä tarjolla mm. kokkeina ja palvelijoina perheissä. Pariskunnat saattoivat pitää asuntolaa maanmiehilleen.

Perinteet mukana Amerikkaan

Luonnollisesti matkalle lähteneet veivät Amerikkaan mukanaan perinteensä. Taitavilla sanasepoilla, laulajilla ja soittajalla oli mahdollisuuksia myös jatkaa toimintaansa suomalaisten parissa uudessa maassaan.

Yksi suomalaiseen laulukulttuuriin 1800-luvun lopulle asti merkittävästi vaikuttanut tekijä oli kirkko, joka näki tehtävänänsä pitää huolta kansalaisten opetuksesta ja moraalisesta tasosta. Kirkon parissa luonnollisesti pyrittiin karsimaan kaikkalainen moraalitomuus myös lauluista, jotka olivat arveluttavia tai jotka sisälsivät seksuaalisia viitteitä. Kansalaisten keskuudessa virret saivat toki tilansa, mutta yhtä lailla säilyivät moninaiset kansanlaulut.

Useat laulut matkasivat siirtolaisten mukana Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Tunnetuimpia näistä ovat olleet mm. "Haamu ja Marjaana", "Herra Petteri", "Juliaana", "Kiikkuri, kaakkuri", "Villiruusu", "Kulkurin valssi" ja "Matalan torpan balladi."

*Matalan torpan hiilloksella
käsiäni lämmittelin
Matalan torpan nättiä tyttöä
omakseni ajattelin*

*Matalan torpan pintareita
tulini minä tallanneeksi
Matalan torpan nättiä tyttöä
tulini minä narranneeksi*

*Aseman kello löi kolme kertaa
ja silloin se juna läksi
Ja silloin se hulivili hummeripoika
sen torpan tytön jätti*

Laulajien ohella amerikansuomalaisten keskuudessa saivat pian osansa sadat omat soitokunnat, kuorot sekä orkesterit, jotka esiintyivät erilaisten aatteellisten ym. liikkeiden ja ryhmien tilaisuuksissa. Useita kymmeniä laulukirjoja julkaistiin eri ryhmien toimesta ja levytyksiä syntyi satoja. Suomalaista ja amerikansuomalaista musiikkia levittivät myös muutamat paikalliset radio-ohjelmat.

Vireää musiikkielämää omin voimin ja Suomesta tuotuna

Soittokunnista kuuluisimmiksi nousivat Monessenin "Louhi" Pennsylvaniasta, Ashtabula Harborin "Humina" Oregonista sekä Red Lodge Military Band Oregonista. Louhi ja Humina kävivät 1920-luvulla vierailulla Suomessakin. Kuoroja oli myös melkein jokaisella Amerikan suomalaispaikkakunnalla. Maineeseen kohosivat esimerkiksi "New Yorkin Laulumiehet" ja "Sibelius Mieskuoro" Chicagosta. Antti Kosola ja Wäinö Kauppi kymmenien muiden soittajien tavoin johtivat omia orkestereitaan. Hanuristitaituri Viola Turpeisesta tuli aikakautensa kuuluisuus, jota kuuntelivat niin amerikansuomalaiset kuin amerikkalaisetkin.

Suosittuja amerikansuomalaisia laulajia olivat 1920-1950-luvuilla esimerkiksi Hiski Salomaa, Arthur Kylander, Antti Syrjäniemi, Ernest Paananen ja Robert Aro.

Myös monet laulajat ja soittajat Suomesta kävivät 1910-1940-luvuilla esiintymässä amerikansuomalaisten iloksi. Heitä olivat muiden muassa kuplettilaulajat Pasi Jääskeläinen, Johan Alfred Tanner, Tatu Pekkarinen ja Matti Jurva. Myöhemmin 1950-1990-luvuilla vierailuperinnettä ovat jatkaneet Kipparikvartetti, Tapio Rautavaara, Eino Grön, Ami Aspelund ja Arja Koriseva. Taidemusiikista ovat vastanneet usean muun ohella esimerkiksi Väinö Sola, Maikki Järnefelt, Martti Similä ja Aapo Similä.

Amerikansuomalainen musiikki on edelleen voimissaan

Amerikansuomalaisen musiikin juuret ovat isoisien ja isoäitien ajan Suomessa, mutta on luonnollisesti edennyt Amerikassa noista ajoista hyvin monimuotoiseksi laulu- ja soitto-perinteeksi, jossa eri tyylit, tavat ja esittäjät ovat seuranneet toisiaan. Suomalaisten siirtolaisten asuinpaikkoja olivat mm. Keski-Lännen valtiot, Minnesota, Michigan ja Wisconsin sekä Kanadan puolella Ontario. Näiltä alueilta on kuultavissa tänäänkin musiikin suomalaisuus. Näistä osavaltioista löytyy monia yksittäisiä laulajia ja soittajia sekä yhtyeitä, joilla on oma sitoutumisensa juuriinsa.

Soitannossa ovat myö säilyneet hyvin eri vuosikymmenien suosikkikappaleet. Esimerkiksi michiganilaiset Oren Tikkanen ja Joanne Palo, minnesotalaiset Al Reko ja Dennis Halme sekä ontariolainen Pentti Junni ovat niitä soittajia, joiden musiikki liikkuu vanhemman väen suosimien polkkien, valssien ja sottiisien iloisissa rytmeissä. Vanhemman polven konkareista koostuvat esimerkiksi yhtyeet "The Musikkäts" ja "RFD North", jotka ovat soittaneet amerikansuomalaisiksi ikivihreiksi muodostuneita Johan Alfred Tannerin "Kulkurin valssia", Evert Suonion "Villiruusua" ja ruotsinsuomalaista kansanmelodi-aa "Elämää Suomalaismetsissä".

Nuorempaa soittajapolvea edustavat muiden muassa minnesotalaiset Diane Jarvi, Erik Peltoniemi ja Trova. Heidän ohjelmistonsa on sekoitus sekä vanhasta suomalaisesta ja amerikansuomalaisesta että uudemmasta populaarimusiikista. Rinnan kansanlaulun "Kiikkuri Kaakkuri" voi olla tango "Pieni sydän". Usein näillä muusikoilla on tukenaan sekä väliaikaisia että pysyviä kokoonpanoja, jotka esiintyvät niin paikallisissa tapahtumissa kuten "Pyhän Urhon Päivä" (St. Urho's Day) kuin koko amerikansuomalaista yhteisöä koskevissa vuotuisissa Finn Fest -juhlissa.

Jälkipolvista perinteen jatkajia

Nuorempien suosimia amerikansuomalaisia yhtyeitä viime vuosina olleet michiganilaiset "Da Yoopers" ja "Conga Se Menne", jotka molemmat ovat saavuttaneet kuuluisuutta yli osavaltiorajojen ja päässeet jopa Yhdysvaltain soittolistoille. Heidän musiikkinsa on rockyylistä rentoa ja riehakasta menoa, jossa on kuitenkin aina mukana ripaus suomalaisuutta.

Musiikillinen erikoisuus ovat nk. perheyhtyeet, joissa musiikin harrastus tai ammattimainen soittaminen on kulkeutunut sukupolvelta toiselle. Näillä yhtyeillä on ollut suuri merkitys tanssiyhtyeinä ja yleensä soittoperinteen säilymisessä. Nykypäivän parhaimmistoa edustaa minnesotalainen "The Third Generation". Sitä on johtanut Jeanne Santa-Doty, kolmannen polven amerikansuomalainen, jolla on ollut yhtyeessä tukenaan veljensä Gregg ja Wesley Santa, serkkunsa Leonard Saari sekä aviomiehensä Dan Doty. Yhtyeen laulut- ja musiikki ovat koostuneet 1930-1960-lukujen suomalaisista ja amerikansuomalaisista suosikkisävelmistä. Samaa linjaa ovat jatkaneet "The Northern Stars" (Pohjantähdet), joka on sisarusten kokoama yhtye, ja "The Wiita Brothers".

Uudempaa tanssimusiikkia on kaiutellut wisconsinilainen "The Oulu Hot Shots", joka oli alkujaan Lahden veljesten yhtye, mutta johon sitten liittyivät Bill Kangas ja Mike Sauvola. Samalla nimikin muuttui. He soittavat niin suomalaista, amerikansuomalaista kuin amerikkalaistakin musiikkia, yleisönsä tarpeen ja toivomusten mukaan, joten ei ole ihme, jos peräkkäin ovat "Jätjän humppa", "Oulu Polka" ja "Green Green Grass".

Kanteleperinnettä parhaimmillaan edustavat minnesotalainen Joyce Hakalan johtama "Koivun Kaiku" -yhtye ja wisconsinilainen "Laulupaasi", jotka ovat ottaneet ohjelmistoonsa niin vanhaa perinteistä kantelesävelmistöä kuin uudempaakin musiikkia.

Maineikkaasta kuoroperinteestä on vielä voimissaan kaikkia kuoroja edustava "Amerikan laulajat", johon ovat kuuluneet jäsenenä esimerkiksi Kanadasta kuorot "Sudburyn Laulumiehet" ja "Mieskuoro Kaleva" sekä Yhdysvalloista "Finlandia Male Chorus", New Yorkin Laulumiehet" ja "Floridan Laulumiehet".

Amerikansuomalaista musiikkia on saatavissa mm. Kaustisten Kansanmusiikkiinstituutista, Fazer Musiikista ja Digelius Musiikista:

Kaustisilta:

Finnish-American Recordings 1-3:

- 1) eri esittäjiä, KICD 31 199
- 2) Arthur Kylander 1927-1929- Oi kuinka engeliksi mielin, KICD 32, 1994,
- 3) Ernest Paananen 1929-1930: Naimahommia, KICD 34, 1995.

Erikoisjulkaisu:

Trova ystävineen K.A.U.S.T.I.N.E.N. / KAUSTINEN, TEXAS Erik Hokkanen & Lumisudet

Musiikkiliikkeistä:

Hiski Salomaa: Kootut teokset 1927-1931 Love Records SIBCD 4, 1991

Ameriikan Poijat/Boys of America: Finnish Brass In America, Global Village CD 810,1994

Sylvester Ahola 1927-1930, Quality Records QRS 1001, The Fabulous Finns vol. 1, 1979

Bobby Aro: Kapakka in the Kaupunki, Quality Records QRS 1002, The Fabulous Finns, Vol. 2, 1979

Diane Jarvi: Foreign Winds, Lupine Records LR 1001, 1992

Diane Jarvi: Revontuli, Lupine Records LR 1003, 1996

Lisäksi muuta amerikansuomalaista musiikkia on saatavissa

Raivaaja-lehden kautta USA:sta,

Siirtolaisuusinstituutin arkistosta, joka käsittää yli 400 tuntia musiikkia (tiedotus, tutkimus ja opetuskäyttö), sekä

Juha Niemelän omasta kokoelmasta (n.80 tuntia musiikkia, osin harvinaista äänitemateriaalia).